

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה כ"ז]

לזמרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

ה"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ח

פרשת פקודי

א. אברנאל.

פרק לח' פסוק כא':

השאלה הראשונה בפסוק "אלה פקודי" (לח, כא), על מה נאמר. אם על הנזכרים למעלה בסדר "ויקהל", ואם על הנזכרים למטה בסדר הזה, ואם על כלם יחד^א. ולא יתכן לומר שכיון על הנזכרים למעלה, שהוא הבית והחצר, כי הנה הוא אומר: "עבודת הלויים ביד איתמר" (שם), ואין כלי הקדש ארון ושלחן ומנורה ומזבחות ביד איתמר כי אם ביד אלעזר (במדבר ד, טז), ולמה יזכיר פקודת איתמר ולא יזכיר פקודת אלעזר. וגם לא יתכן שיאמר: "אלה פקודי" - על הנזכרים למטה בסדר הזה, כי בו לא נזכרו בעשייה אלא בגדי הכהנים לבד. וגם לא יתכן לפרש "אלה פקודי" - על הכל יחד, כלומר מה למעלה ומה למטה, כי למה זה יעשה הכתוב החשכון והפקידה הזאת באמצע המלאכה אחרי מעשה המשכן וכליו וטרם מעשה בגדי הכהנים. והיה ראוי שיזכור החשבון הזה אחרי גמר כל המלאכה בסוף זה הסדר, או בתחלתו קודם "ויעשו כל חכם לב" (לעיל לו, ח), ומה יהיה אם כן ענין "אלה פקודי".

כא
תשובה לשאלה
הראשונה

לא הוצרכה תורה לעשות חשבון ומנין ממה שעלתה הנדבה שהרימו בני ישראל למלאכת המשכן, וכמה מהדברים אשר נדבו נכנסו במלאכה ההיא, כדי לדעת אם נותרה מהנדבה אחרי השלמת המלאכה מעט או הרבה, או מה נעשה ממנו. כי הנה לא יחשבו^ב את האנשים העושים במלאכה, ולא ניתנה להם הנדבה במשקל ובמשורה, כי באמונה הם עושים^ג. ומשה היה מאמין לדבריהם. כי הם משלהם נדבו גם כן, ואיך יקחו ויגנבו מתרומת ה' כסף או זהב. אבל בא הכתוב להודיע, שעם היות שהעבירו קול במחנה: "איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא" (לעיל לו, ו), הנה עם כל זה לא חסר דבר מהצריך למלאכה, וכמו שאמר שם (שם שם, ז): "והמלאכה היתה דים... והותר". ולכך, אחרי שזכר מלאכת המשכן וכליו, הודיע הכתוב מנין המשקל מה שנעשה במשכן מזהב וכסף ונחשת. ללמדנו שלא חסר דבר, ושהיתה הנדבה דבר גדול ועצום כדי אלהיהם הטובה, והיו האומנים שלומי אמוני בני ישראל במעשיהם. וזהו אמרו: "אלה פקודי המשכן", רוצה לומר: מניני הכלים והדברים שנוזכרו למעלה בסדר "ויקהל", כי הם פקודי המשכן שנצטוו ונפקדו על פי משה. ובעבור שיריעות האהל נקראים משכן, כמו שנאמר (לעיל כו, א): "ואת המשכן תעשה עשר יריעות", והוצרך^ד לפרש ולומר כאן: "משכן העדות". כי בעבור היות ארון העדות בקדש הקדשים, היה נקרא הבית כלו: "משכן העדות".

אלו

1. מהי אאלתו של פרשנו כאן ואינה סוף אלה זו?
2. מהי תשובתו הכוללת של פרשנו על כל סדרי הציה במשכן בעקבותיה הכל מסתדר?
3. מהי הוכחתו שהצויים במלאכה לא נכחו?
4. מה היה במציאות מחינת המתנות והמיוצג?
5. איך מתפרש הצנין צפ"י זה ומה התשובה לאאלת פרשנו?

* * *

פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי

פְּקוּדֵי

(שמות רבה נא,ו) הִבִּיאוּ רַבְנֵינוּ בַּחֲזֵי פְּרִשְׁתָּהּ זו, וְזו לְשׁוֹנוֹ: כְּשָׁבָא מִשָּׁה לְתַן חֲשׁבוֹן, חֲסְרוּ מִן הַמִּשְׁקָל אֶלְף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שְׁקָלִים, וְשִׁכַּח וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מַה עָשָׂה בָּהֶם. יִצְתָּה בַת קוֹל וְאָמְרָה: "וְאֵת הָאֶלֶף וְשִׁבְעַת הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וְיָוִים לְעִמּוּדִים" (להלן פסוק כח), לְקַיִם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "לֹא כֵן עֲבָדִי מִשָּׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא" (במדבר יב,ו), עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְנִרְאֶה שֶׁבַע מִדְּרָשׁ זֶה הִרְגִישׁ בְּשָׁנֵי הַהִי"ן יִתְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת הָאֶלֶף וְשִׁבְעַת הַמֵּאוֹת", וְהִנֵּה לִיָּה לְמִימֵר: "וְאֶלֶף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת", כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעְלָה: "מֵאֵת כְּפָר" (פסוק כה), וְלֹא 'הַמֵּאֵת כְּפָר' בְּה"א הַיְדִיעָה, וְלָמָּה הַזְכִּיר ה"א הַיְדִיעָה בְּאֶלֶף וּמֵאוֹת שֶׁנִּזְכָּר כָּאֵן? אֵלֶּא וְדַאי שֶׁמִּשָּׁה שִׁכַּח וְלֹא יָדַע מַה נַּעֲשָׂה מֵהֶם, וְהָיָה יִשְׂרָאֵל מְרַגְּנִים אַחֲרָיו לֹאמַר שֶׁלִּקְחָם לְעִצְמוֹ. וְיִצְא בַת קוֹל וְאָמַר, שְׁאוֹתוֹ הָאֶלֶף הַיְדוּעַ אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם, וְשִׁבְעַת הַמֵּאוֹת הַיְדוּעִים אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם שֶׁמִּשָּׁה לְקַחְתֶּם, לֹא כֵן הוּא, אֵלֶּא עָשָׂה אוֹתָם וְיָוִים לְעִמּוּדִים. וְאִם כֵּן, אַחֲרֵי שֶׁרָאוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶן הַשָּׁמַיִם מְעִידִים עָלָיו, עַל כֵּן לֹא רָצוּ עוֹד לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ חֲשָׁבוֹן עַל הַזְּהָב, כִּי אָמְרוּ: אֵלֶּוּ הָיָה מְעַכְבֵּ דָבָר לְעִצְמוֹ מִן הַזְּהָב - לֹא הָיָה מְעִידִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם אֶפְלוֹ עַל הַכֶּסֶף, שֶׁהָיָה סוּף סוּף לֹא יִצְא יָדֵי חֲשָׁבוֹנוֹ, וְעוֹד שֶׁהַבַּת קוֹל אוֹמֵר: "בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא", גַּם הַזְּהָב בְּכֻלּוֹ, עַל כֵּן לֹא נָתַן חֲשָׁבוֹן מִן הַזְּהָב. וְיִשׂ אֹמְרִים שֶׁגַּם מִתְחַלְּהָ לֹא בִקְשׁוּ מִן מִשָּׁה חֲשָׁבוֹן, אֵלֶּא מִשָּׁה מְעַצְמוֹ רָצָה לְנַקוֹת עִצְמוֹ, לְכַף נֶאֱמַר: "אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מִשָּׁה".

וְיָמָּה שֶׁאָמַר: "עַבְדְּת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתְמָר", יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדֶרֶךְ הַכֶּסֶף וְהַזְּהָב לְחֹסֵר מִמֶּנּוּ כְּשֶׁמִּתְיַכֵּין אוֹתוֹ, עַל כֵּן אָמַר כָּאֵן שֶׁכָּל מַה שֶׁפָּקַד עַל פִּי מִשָּׁה הוּא הַנִּמְצָא בְּיַד אִיתְמָר בְּמִשְׁקָלוֹ מִמֶּשׁ, וְזֶה הָיָה מִצַּד הַגִּס. וְעַל שֵׁם זֶה קָרָאוּ "מִשְׁכָּן הַעֲדוּת", כִּי זֶה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁשְׁכִּינָה בְּתוֹכָם.

(כא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הַעֲדוּת. נִחְלְקוּ הַמִּפְרָשִׁים בְּדָבָר, אִם "אֵלֶּה" קָאֵי עַל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן שֶׁהַזְכִּיר בְּסִדְר וְיִקְהַל, אוֹ אִם קָאֵי עַל מַה שֶׁיִּזְכִּיר בְּפְרִשְׁתָּהּ זו. וְעוֹד הַקְּשׁוּ, לָמָּה עָשָׂה מִשָּׁה חֲשָׁבוֹן עַל מַה שֶׁעָשָׂה מִן הַכֶּסֶף וְהַנְּחָשֶׁת, וְלֹא עָשָׂה חֲשָׁבוֹן עַל מַה שֶׁעָשָׂה מִן הַזְּהָב. עַל כֵּן לְכַבֵּי יְדֻמָּה לֹאמַר, שֶׁ"אֵלֶּה פְּקוּדֵי" קָאֵי עַל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן שֶׁהַזְכִּיר לְמַעְלָה, לְפִי שֶׁכָּבַר גָּמְרוּ כָּל מְלֵאכֶת הַמִּשְׁכָּן בְּכֻלּוֹ וּפְרָט, וְכָל מַה שֶׁהָיָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת מִן הַכֶּסֶף וְהַנְּחָשֶׁת כָּבַר עָשׂוּ הַכָּל, עַל כֵּן הָיָה מִשָּׁה שֶׁמַּח שֶׁנִּשְׁלַמָּה מְלֵאכֶת הַכֶּסֶף וְהַנְּחָשֶׁת, וְהָיָה לְהוֹט לְתַן חֲשָׁבוֹן לְהוֹצִיא אֶת עִצְמוֹ מִן הַחֲשָׁד. וְלֹא רָצָה לְהִמָּתִין עַד אַחַר שֶׁנַּעֲשׂוּ גַם הַבְּגָדִים כִּהְנֶה הַנִּזְכָּרִים בְּפְרִשְׁתָּהּ זו, וְלִתֵּן חֲשָׁבוֹן מִן הַכֶּסֶף וְהַזְּהָב וְהַנְּחָשֶׁת כְּאֶחָד, לְפִי שֶׁכָּבַל מַה שֶׁנִּזְכָּר בְּפְרִשְׁתָּהּ זו לֹא הָיָה בּוֹ כֶּסֶף וְנְחָשֶׁת, וְאַחַר שֶׁכָּבַר כָּלְתָה הַמְּלֵאכָה מִן הַכֶּסֶף וְהַנְּחָשֶׁת רָאָה לְתַן חֲשָׁבוֹן מִיָּד. אֲבָל עַל הַזְּהָב לֹא הָיָה יָכוֹל לְתַן חֲשָׁבוֹן עֲדוּן, לְפִי שֶׁעֲדוּן לֹא עָשׂוּ כָּל בְּגָדֵי כִּהְנֶה הָאֹמְרִים בְּסִדְר זֶה, וְהָיָה בָּהֶם גַּם כֵּן זָהָב, וְלִפִּי שֶׁהָיָה צְרִיכִין עוֹד אֶל הַזְּהָב לֹא הָיָה יָכוֹל מִשָּׁה לְתַן חֲשָׁבוֹן עֲדוּן מִן הַזְּהָב.

וְאִם תֹּאמְרוּ, עֲדוּן קָשָׁה, לָמָּה לֹא עָשָׂה חֲשָׁבוֹן מִן הַזְּהָב אַחַר שֶׁגָּמַר גַּם הַבְּגָדֵי כִּהְנֶה? תְּשׁוּבָה לְדָבָר, לְפִי שֶׁאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ

- מֵאוֹת
1. עַל מַה נִּחְלְקוּ הַמִּפְרָשִׁים וְאֵיזוֹ מֵאֲחֻצוֹת יֵשׁ לְאֲחֻצוֹת זו לְאֲחֻצוֹת וְאֵיזוֹ הַכֶּסֶף וְהַזְּהָב?
 2. מַה הַקְּשׁוּי בְּצִנִּין מִתֵּן הַדו"ח עַל חֲלָק מִן הַדְּמִיָּה וְעַל חֲלָק מִן הַצִּיּוּה?
 3. מַה רָצָה מִשָּׁה, וְמַה הוּא צָה כְּסוּף כְּסוּלָף?
 4. מַה הַקְּשׁוּי עַל כְּסוּק כַּה' שְׁכַרְנָנוּ מְנַסֵּה לְהַסְבִּירָתָּ?
 5. לְמַה כְּסוּף מְנַסֵּה לְכַף יִשְׂרָאֵל דִּין וְחֶסֶד מְנַסֵּה?
 6. מִקְּצֵה הָאֲחֵרוֹן מֵבִיא כְּרַשְׁנוּ צִנִּין נֵס נֹסֵף שֶׁהִיָּה כְּאֵן, מֵהוּ וְמַה כַּה' לְאֲחֻצוֹתָּ?

פרק לח' פסוק כא':

אלה פקודי המשכן (ל"ח כ"א)

ואמרו במ"ר כאן (סוף פרשה נ"ח), אמר הקב"ה, יבא זהב הניתן למשכן ויכפר על זהב הניתן לעגל, ואמר להם לישראל, בשעה שעשיתם את העגל הכעסתם אותי באלה (שאמרו להעגל, אלה אלהיך ישראל (פ' תשא, ל"ב ח'), עכשיו שעשיתם את המשכן אני מתרצה לכם באלה, באלה פקודי המשכן, ע"כ. וצריך באור, מה יחס וטעם לתלות הענינים בהמלים אלה, אלה, אלה, שבשם וכאן, וגם כי כבר אמר, יבא זהב הניתן למשכן ויכפר על זהב הניתן לעגל, וזה מסתבר ומקביל להכונה הנרצית, ודי בזה.

ואפשר לפרש עפ"י מה שאמרו במס' יבמות (כ"א א') קשה עונשן של מדות (שקר) מעונשן של עריות, דאלו בעריות כתיב כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ (פ' אחרי, י"ח כ"ז), ואלו במדות שקר כתיב כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה (פ' תצא, כ"ה ט"ו). ומבארים בגמרא, כי לשון "אל" לישבא דקשה וגבורה הוא. כדכתיב ואת אילי הארץ לקה (יחזקאל, י"ז י"ג) ו"אלה" קשה מן "אל", הרי דענין מדות קשה מעונש עריות. ולא פירשו בגמרא למה "אלה" קשה מן "אל". ואפשר לומר עפ"י המבואר במ"ר שמות על הפסוק שם (ג' י') לכה ואשלחך אל פרעה, לך אתה ולא אחר במקומך, וזה מדייקים מיתור הה"א במלת "לכה" (תחת לך) שבא להורות על תוקף פעולת ההליכה על ידו דוקא. ונראה מזה, כי תוספת הה"א מורה על תקיפת הדבר. וכן כתב מפורש הרשב"ם במס' ב"ב (פ"ח ב') וזה לשוננו, דמשום הכי הוסיף ה', לרבות ולהגדיל הקושי.

והנה בעגל אברו אלה אלהיך ישראל, ומתבאר, שאמרו בתוקף בלב שלם, כהוראת מלת "אלה" כמבואר, ולא אמרו "זה" אלהיך, כמו שאמר נחמיה בחזירתו את דבריהם נתן בפיהם הלשון "זה" תחת "אלה" (נחמיה, ט' י"ח) כי לא רצה לבטא על העגל לשון מכובד. כי לשון רבים הוא מכובד. ועכשיו שנתנו למשכן בלב שלם וביד רחבה עד שהי' די והותר, כמבואר בפרשה ויקהל, והנה שני הענינים מרומזים שם וכאן במלת "אלה", שהוא לשון חזק ונמרץ, והם זה כנגד זה, זכות באותה מדה כנגד המדה ההיא בענין החטא, ובא זהב המשכן שניתן ביד רחבה וכיפר על מעשה העגל שניתן גם כן ביד רחבה, כדכתיב שם ויתפרקו כל העם וכו'.

ובפשיטות י"ל בכונת המדרש עפ"י מה שידוע בספרי רפואות, כי כל מחלה צריך לרפאות במיץ של אותה המחלה, וכמו להנקא מקור מחכין בשרו בשלג, ובסליחות הלשון וממכה עצמה מתקן רטיה, והוה רפואת החטא בלשון "אלה" הוא בלשון כזה, "אלה" פקודי.

אלות

1. כרשננו מביא מדרש המשולה להפ' פס'י מקומות ואח"כ מוסיף את משק המי'ים fe אלה, קצט מה אלותו?
2. מה הרציון שנהפ' יכפר על זהב?
3. כרשננו מסביר את המי'וחד פסימ'ס fe "אלה" דוקא, מה הסברו?
4. מה ידוע מתוך "ספרי הרפואות"?
5. מה הרציון בכל זה?

* * *

ד. תורת משה - האלשיך הקדוש.

פרק מ' פסוק טז': ויעש משה ככל אשר צוה ה' אתו כן עשה (מ טז).

או על דרך זה, ויעש משה ככל וכו' בכ"ף הדמיון, ואיך היה נעשה בעצם ציווי יתברך, הלא הוא כי השם הנזכר כן עשה בלי דמיון. ושיעור הכתוב ויעש משה ככל וכו' אך ה' כן עשה ממש.

אמר שעם היות שלולא עזר משדי לא יוכל להקים את המשכן ולעשות כל הנזכר, שנמצא שעשה משה ככל אשר צוה ה' שהוא בכ"ף הדמיון, עם כל זה מעלה עליו הכתוב כאילו כן עשה ממש בלי דמיון.

אלות

1. מה הקושי האפשרי העשוי להתעורר כאן?
2. איך ניתן היה לפרש בכלל אחרת?
3. מהי ההצדקה של "כ"ף הדמיון"?
4. מה בדיוק פירושו הפ'י: "או על דרך..." ומה הוא שונה מן הראשון?

* * *